

14 JUNI 2018

UTVÄRDERING AV ESF- PROJEKTET CIVIS

SLUTRAPPORT

UTVÄRDERARE:

Erik Jannesson
Emma Jensen
Gordon Hahn

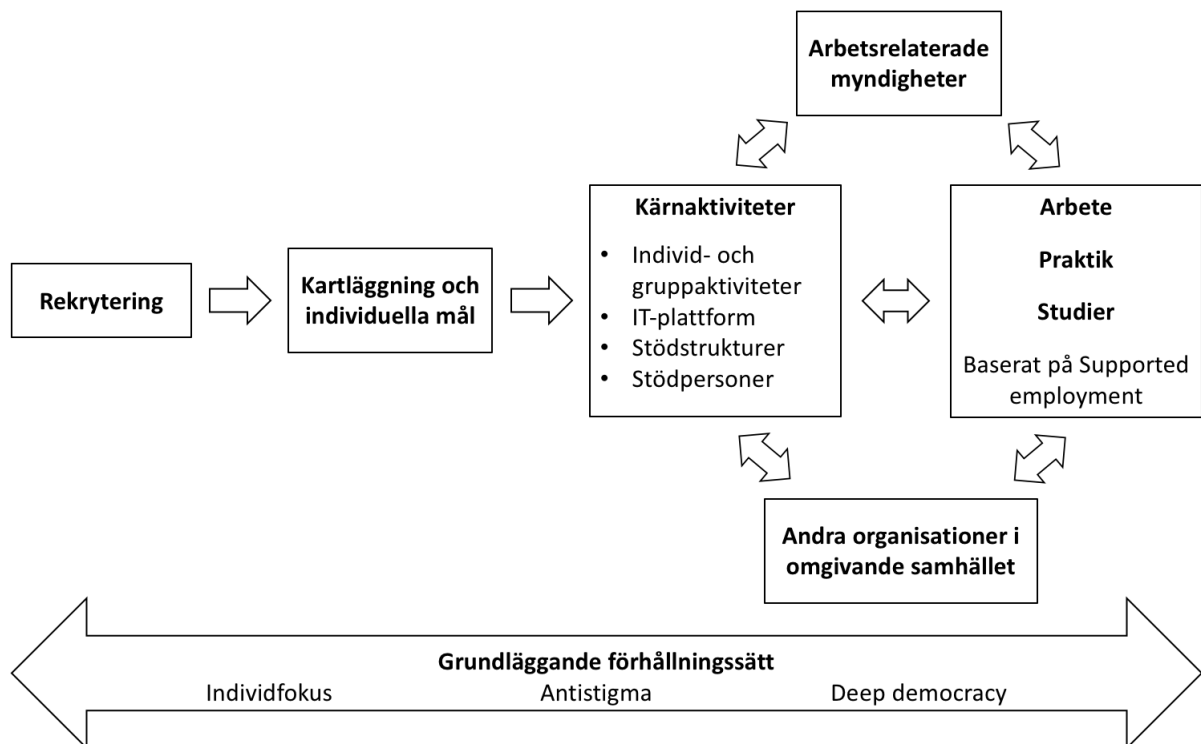

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
2. DEN ÖVERGRIPANDE METODEN OCH VIKTIGA KONSEKVENSER AV DEN	2
2.1 REKRYTERING.....	2
2.2 KARTLÄGGNING OCH INDIVIDUELLA MÅL.....	3
2.3 GRUNDLÄGGANDE FÖRHÅLLNINGSSÄTT	3
2.4 PROJEKTETS KÄRNAKTIVITETER	5
2.5 ARBETE, PRAKTIK OCH STUDIER.....	8
2.6 ARBETSRELATERADE MYNDIGHETER.....	10
2.7 ANDRA ORGANISATIONER I OMGIVANDE SAMHÄLLET.....	10
3. INDIVIDERNAS UPPLEVDA FÖRÄNDRINGAR.....	10
4. MÅLREALISERING	18
5. REFLEKTIONER OM PROJEKTETS METOD OCH DESS BETYDELSE I ETT STÖRRE SAMMANHANG.....	21

SAMMANFATTNING

ESF-projektet CIVIS drivs av Halmstad kommun under perioden 2015-09-01–2018-08-31. Projektet genomförs inom programområde 2 (Ökade övergångar till arbete), och det specifika programmål (2.1) handlar om att kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden ska komma i arbete, utbildning eller närmare arbetsmarknaden. Projektet riktar sig till personer med autismspektrumtillstånd. På projektnivå är ett viktigt mål att testa nya arbetssätt och metoder som bidrar till att målgruppen kommer i just studier, arbete eller närmar sig arbetsmarknaden. Under projektperioden har en övergripande metod utvecklats för att åstadkomma detta, vilken kan illustreras enligt följande:

Det innevarande dokumentet utgör slutrapporten för den lärande utvärdering som genomförts av projektet. Utvärderingen visar bland annat att en stor del av deltagarna upplever att det varit värdefullt för dem att delta i projektet. Den visar även på en positiv utveckling för deltagarna inom ett flertal effektområden.

Målvärderingen visar att drygt hälften av projektets olika mål har realiserats fullt ut, medan projektet i övriga fall kommit en bra bit på väg. Så rent krasst finns det mer att önska. Men den verklighet som projektet levt med, där viktiga förutsättningar som att målgruppen breddats avsevärt och att det varit en hög personalomsättning i projektet, gör att den sammantagna bedömningen ändå är att projektet levererat ett godkänt resultat för den totala målrealiseringen.

Det finns dessutom flera aspekter av projektet som är klart intressanta utifrån ett lärande- och spridningsperspektiv. Några av dessa sistnämnda aspekter är följande:

- Arbetssättet som innebär individanpassning inom ramen för gruppaktiviteter är en viktig lösning på de resursproblem som finns och funnits inom projektet.

- Fokuseringen på att låta saker få ta tid och ge varje deltagare mycket uppmärksamhet har varit en viktig del i projektets metod. Det har gjort att många deltagare känt sig accepterade, respekterade och sedda.
- Metoden Deep democracy och projektets antistigmaarbetet har bidragit på ett positivt sätt i deltagarnas utveckling. Det har stärkt dem som individer och gett dem perspektiv och insikt kring saker som hänt och händer i deras liv.
- Att utgå från grundprinciperna i ett ASF i driften av projektets caféverksamhet har inneburit att deltagarna successivt fått allt mer ansvar och därmed lärt sig nya saker.
- Det transnationella arbetet med Autismo Burgos har inneburit att projektet fått en givande dialogpartner kring jämställdhetsrelaterade frågor, samt ett validerat verktyg för att mäta livskvalitet utifrån ett verksamhetsnivåperspektiv.

Sammantaget har CIVIS genom sitt angreppssätt och förhållningssätt påvisat i praktisk handling hur individ- och gruppanpassat stöd och struktur kan utformas och genomföras för att bidra till ett tillgängligt och jämlikt samhälle, oavsett funktionsförmåga. Deltagarna i projektet har utvecklats, och en rätt stor del av dem så passa mycket att de nu tagit steget in i studier eller en anställning. På så sätt har projektet blivit en viktig komponent inom programområdet, och det har dessutom lämnat viktiga bidrag till realiseringen av programmålet.

1. INLEDNING

ESF-projektet CIVIS drivs av Halmstad kommun under perioden 2015-09-01–2018-08-31. Projektet riktar sig till personer med autismspektrumtillstånd och syftar till att stärka förutsättningarna för målgruppen att etablera sig på arbetsmarknaden. På projektnivå är ett viktigt mål att testa nya arbetssätt och metoder som bidrar till att målgruppen kommer i studier, arbete eller närmar sig arbetsmarknaden. På organisationsnivå handlar det om att implementera framgångsrika arbetssätt och metoder.

Ett antal förutsättningar för projektet har förändrats sedan projektansökan lämnades in. Dessa ändrade förutsättningar har projektet enligt vår bedömning hanterat på ett sätt som gör att projektet fortsätter att generera relevant kunskap, om än delvis inom nya områden.

En viktig utgångspunkt för projektet var en kartläggning tillsammans med Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan samt Region Halland om behovet av insatser för personer med diagnosen autismspektrumtillstånd (AST). Enligt denna kartläggning fanns ett stort behov av insatser då ett större antal människor med AST har svårigheter att få eller behålla arbete. Projektet utformades för att pröva olika metoder för människor med AST som bedömdes ha relativt lätt att med rätt stöd kunna få ett arbete.

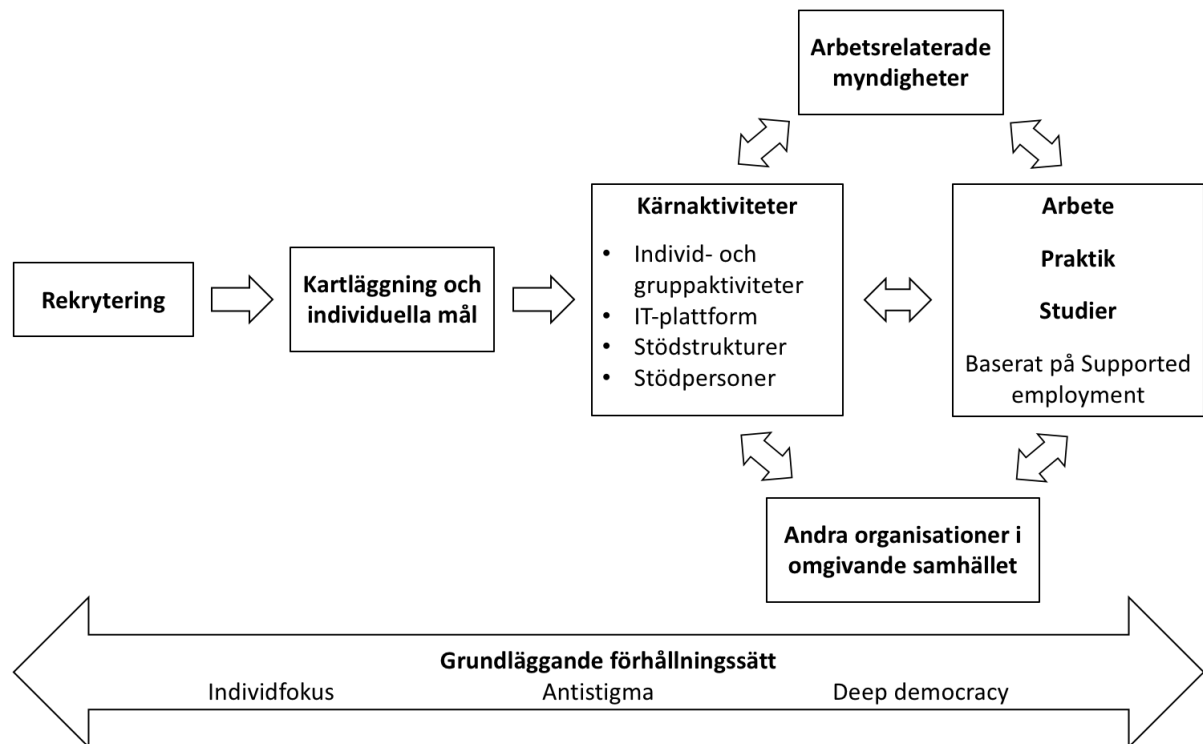
I verkligheten visade det sig att få personer med dessa förutsättningar kom till projektet. Här skulle projektet kunnat backa och genomfört en ny kartläggning och/eller förankringsprocess. Ett annat alternativ var att stoppa projektet. Projektet valde dock att vidga målgruppen och rekrytera deltagare från andra källor: deltagare som bedöms stå längre från arbete och därmed behöver mer stöd. Resultatet blev att projektet, med resurser avsedda för en grupp deltagare som bedömdes behöva mindre stöd, ställdes inför att finna nya sätt att rekrytera deltagare, utveckla metoder för motiverande insatser samt arbeta mer gruppriktat med individer som ofta har svårt just med social samverkan.

Följderna av de förändrade förutsättningarna har inneburit svårigheter för projektet att rekrytera deltagare och att leva upp till Socialfondens krav på medfinansiering i form av timmar för deltagare. Detta har inneburit att tid och energi inom projektet har fått ägnas åt detta, vilket i sin tur minskat tiden för utvecklings- och lärprocesser. Dessutom har omställningen av projektmedarbetare varit hög. Trots det har ett antal intressanta arbetssätt utvecklats som är värda att lyfta fram, implementera och sprida. Vi återkommer till det.

Den här rapporten utgör slutrapporten för den lärande utvärdering som vi genomfört av projektet. Utvärderingen startade i november 2015 och har löpt kontinuerligt sedan dess. Vår slutrapport bygger på all den information som vi samlat in under perioden. I tur och ordningen behandlar vi projektets övergripande metod, hur deltagarna påverkats, utfallet för projektmålen samt avslutande reflektioner om projektets metod och dess betydelse i ett större sammanhang.

2. DEN ÖVERGRIPANDE METODEN OCH VIKTIGA KONSEKVENSER AV DEN

Under projektets gång har en övergripande metod för att jobba med målgruppen arbetats fram. I Figur 1 presenteras en illustration av den. I de kommande underavsnitten ger vi en översiktlig beskrivning av respektive del av modellen. Löpande i texten kompletterar vi även med en del åsikter från projektmedarbetare och -deltagare.

Figur 1. Illustration av den övergripande processen i CIVIS.

2.1 Rekrytering

Projektets rekryteringsplattform har förändrats jämfört med de initiala tankarna i projektansökan. I den senare framgår att följande var den initiala planen för rekrytering:

Ingången till [projektet] för deltagande är främst genom Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Regional habilitering samt kommuner via det regionala nätverket kring ASF (arbetsintegrerande sociala företag). Tanken är också givetvis att individerna på eget initiativ kan delta.

När projektansökan skrevs var den tidigare nämnda kartläggningen en viktig utgångspunkt, bland annat då den visade att storleksordningen 120 potentiella deltagare fanns hos Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. I realiteten är det dock få individer som kommit till projektet via dessa två aktörer. Det finns flera anledningar till det. En är att många av de potentiella deltagarna som fanns registrerade hos Arbetsförmedlingen i stället började studera eller fick anställning. Här är den förbättrade konjunkturen en förklarande faktor.

Det faktum att det inte funnit något anvisningsförfarande till projektet, utan att det byggts på det helt fria valet för individerna, har också påverkat att många av de potentiella del-

tagarna från Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen inte deltagit i projektet. Just friheten att själv få välja har varit viktigt för projektet. Den anses öka sannolikheten att deltagarna inte känner press, utan deltar för att de tror på idén och de potentiella möjligheterna. Och för en del potentiella deltagare har projektet inte känts rätt, eller så har andra aktiviteter hos andra aktörer kommit före, varför de inte blivit en del av CIVIS.

Som nämns i rapportens inledning har projektets målgrupp vidgats, där många av deltagarna behöver betydligt mer stöd än vad projektet initialt utformades för. Vanliga rekryteringskanaler har varit CLAVIS, boendestödjare, individ- och samverkansteamerna samt socialförvaltningen. I rätt många fall har deltagare också kommit till projektet utifrån rekommendation från befintliga deltagare, vilket är en viktig signal om att deltagarna uppskattar verksamheten i projektet!

2.2 Kartläggning och individuella mål

Tidigt i projektet användes en gemensam introduktionsperiod på åtta veckor för nya deltagare. Introduktionen hade planlagts i samverkan med representanter för målgruppen men blev för generell, bland annat med tanke på att målgruppen delvis blev annan än annan än tänkt. Introduktionen anpassades därför genom en kraftigt ökad individualisering. Nya deltagare träffar i stället en projektmedarbetare enskilt för information och kartläggning, och för vidare hjälp att lotsas in i projektverksamheten. För en del kan det innebära att först vara med vid begränsade tider för observation, medan andra känner att de mer direkt är redo att involveras i verksamheten.

Vid det första mötet med en projektmedarbetare får individen berätta om vad det finns för behov av hjälp, vilken typ av stöttning som är nödvändig, vad det finns för drivkrafter och mål etcetera. Dialog med deltagaren och insamling av bakgrundsfakta ger sammantaget en bra kartläggning av individens förutsättningar. Det är också möjligt att landa i en bra tidsomfattning för hur mycket/lite deltagaren ska medverka i projektet. Utefter individens förutsättningar och behov utformas även en individuell plan för hur denna ska närma sig arbetsmarknaden, och förhoppningsvis börja arbeta eller studera. Konkreta individuella mål är en viktig del av den planen.

2.3 Grundläggande förhållningssätt

Genomförandet av de huvudsakliga projektaktiviteterna utgår ifrån några grundläggande förhållningssätt. De tre centrala förhållningssätten handlar om ett individfokus, antistigma samt Deep democracy, vilka presenteras i tur och ordning nedan.

Individfokusering handlar om att det är individens förutsättningar och behov som avgör form och typ av deltagande i projektet; en hög grad av individanpassning är ett viktigt förhållningssätt för projektet. Genom att skraddarsy lösningar för projektdeltagarna ökar deras inflytande i sin egen situation, vilket ökar möjligheterna för dem att närma sig arbetsmarknaden, och förhoppningsvis börja arbeta eller studera.

En viktig del i detta är att individen ska kunna delta 100 % utifrån sina egna förutsättningar och villkor, vilket ställer stora krav på flexibilitet och tillgänglighet. Genom att arrangera delar av projektets kärnverksamhet på ett sätt som kan ligga till grund för fortsatt drift som ett arbetsintegrerande socialt företag (ASF) är tanken dessutom att pressen på

gruppen kan reduceras och möjligheten till etablering på arbetsmarknaden öka och bli mer långsikt.

I linje med ovanstående lägger projektmedarbetarna mycket tid på varje individ; det måste få ta den tid det tar för varje individ. Arbetet bygger också på individens egen drivkraft, vilja, ork och uthålligheten, likväl som den psykiska hälsan vid det aktuella tillfället.

Den tydliga individualiseringen gällande aktiviteter och resursfokus verkar också ha burit frukt, för flera av deltagarna vi pratat med uppger att de känner sig mer sedda i CIVIS än de gjort i tidigare projekt eller aktiviteter de deltagit i. Det är en tydlig signal om att förhållningssättet är rätt! Två deltagarna uttrycker sig så här:

Tidigare i skolan och när jag arbetat har jag hela tiden känt att andra kritiserat mig och att inte tyckt att jag duger. Här kan jag arbeta utifrån vad jag kan. Blir det något fel eller att det inte går så snabbt så är det okey. Det finns en tolerans. Så nu ser jag att jag faktiskt kan göra saker och arbeta, bara det sker utifrån mina förutsättningar.

När jag kom hit sa jag till om att jag inte tänkte prata. Det jag upplevt tidigare hade gjort att jag inte gärna pratade i större sammanhang. Men här mötte jag andra som fungerade på samma sätt. Och som tolererade mitt sätt att vara. Dessutom fick jag göra vad jag gjorde utan att bli utskälld eller bli kritiserad.

Utvecklingen för den sistnämnda individen säger väldigt mycket om vad projektet bidragit till. Från att ha varit väldigt tyst och försiktig har individen blivit en aktiv deltagare som talar och skämtar friskt med kunderna i caféverksamheten. Deltagaren själv sammanfattar så här:

Detta har förändrat mitt liv och nu har jag hopp om att få ett arbete i framtiden.

Projektets *antistigmaarbete* kopplar tydligt an till det övergripande syftet med projektet, det vill säga att få personer med AST att komma närmare arbetsmarknaden, och helst i arbete eller studier. En viktig komponent i det är att förebygga och motverka stigmatiseringen av personer med neuropsykiatriska funktionsvariationer utanför projektet. Detta antistigmaarbetet genomförs på olika sätt i projektet.

Ett sådant är studiecirkel där deltagarna med egen erfarenhet av AST deltar, men även anhöriga har deltagit. Dessa studiecirkel genomförs med två syften: att belysa frågan kring stigmatisering för deltagarna själva, samt att anhöriga ska få ta del av de erfarenheter som finns i projektet, hos deltagarna och i samhället i övrigt. Hittills har en handfull studiecirkel genomförts. En positiv konsekvens av denna typ av studiecirkel uttrycks på följande sätt av en av projektdeltagarna:

Jag deltar i utbildningar och berättar hur det är att ha autism för föräldragrupper som har barn med autism. Jag lär känna mycket folk via utbildningarna och det är kul att få dela med sig av mina erfarenheter. Att berätta om hur det är att växa upp med autism och hur jag har hanterat olika situationer.

Flera deltagare berättar om hur deras självförtroende och självkänsla stärkts av att träffa andra med liknande bakgrund, och att genom antistigmaarbetet förstå hur fördomar och ointresse lett till svårigheter för dem i skola och på arbetsplatser. För en del deltagare har

detta fungerat befriande och öppnat upp för ett mer aktivt deltagande i aktiviteter kopplade till arbetsmarknaden.

Projekttagarna har även varit med och utvecklat verktyg för ändrade attityder och fördomar om neuropsykiatriska funktionsvariationer i skolan. Det handlar om att sex korta filmer som färdigställts i samverkan med dels högskolan i Halmstad där deras elever skött filmmandet, dels Halmstad/Hylte volleyboll där spelare är skådespelare. Var och en av de sex filmerna är uppbyggd på samma sätt och belyser, både teoretiskt och praktiskt, en svårighet/utmaning som är lätt att känna igen sig i för den som har autismdiagnos, men även för andra.

När det avslutningsvis gäller *Deep democracy* är det en metod som i grunden behandlar vägen fram till beslutsfattande, där involvering och möjligheten för alla att komma till tals är viktiga grundpelare. I CIVIS har metoden därför tillfört ramar och förhållningssätt i beslutsfrågor kopplat till deltagarna, och framför allt en större delaktighet för individerna. Projektmedarbetarna påtalar att metoden skapar förutsättningar för individen att utveckla sig själv, och den är även ett verktyg för projektmedarbetarna att läsa av deltagarna och deras kroppsspråk. Samtliga intervjuade projektmedarbetare har också bara positivt att säga om metoden. Inom projektet har de dessutom kommit att anpassa den så att den används i större eller mindre utsträckning beroende på situation. Ett flexibelt tillämpningssätt har alltså byggts upp.

Det huvudsakliga syftet med att använda Deep democracy är att öka målgruppens inflytande i samhället. Att involvera både deltagare och externa aktörer är därmed betydelsefullt, varför utbildning av de huvudsakliga projektintressenterna i metoden är ett viktigt mål i projektet. Men det har också varit viktigt att utbilda chefer som ansvarar för verksamheter där delaktighet/demokratiska frågor är extra viktiga för att förändra attityder och fördomar. Inom projektet har ett drygt tiotal personer (både medarbetare och deltagare) utbildats av frontfiguren Myrna Lewis. Dessutom har hon genomfört en endagsaktivitet med chefsgruppen vid den kommunavdelning som CIVIS ligger under, samt en tvådagarsutbildning för Socialförvaltningens Kvalitetsenhet. Inom den enheten kommer metoden också att implementeras, och fyra av de anställda där kommer att utbildas för att arbeta och sprida kunskap om metoden i organisationen.

2.4 Projektets kärnaktiviteter

De huvudsakliga aktiviteterna för deltagarna i CIVIS sker i en fysisk arena som finns i ett fristående annex i nära anslutning till Socialförvaltningen i Halmstad. Huset är öppet för verksamhet från tidig morgon till sen kväll (kl. 23.00). Öppettiderna är anpassade för målgruppen, och lokalen har visat sig betydelsefull genom att ge möjligheter för både individ- och gruppaktiviteter.

Projektets verksamhet utförs av ett kompetent medarbetarteam i form av projektledare och projektmedarbetare som kontinuerligt arbetar nära målgruppen. Teamet består av ett flertal olika yrkeskompetenser, vilket ger nyttiga perspektiv på deltagarna och hur de kan vägledas framåt.

Inom kärnverksamheten erbjuds deltagarna, enskilt eller i grupp, olika aktiviteter som i grunden ska ge möjlighet att utveckla deras enskilda förmågor och intressen inom området där det kan leda till säljbara tjänster till näringslivet eller offentlig verksamhet. Dessutom sker kontinuerliga inofficiella och mer officiella samtal/dialog mellan projektdeltagare och -medarbetare som syftar till att bland annat fånga deltagarnas utveckling, motivation och nyfikenhet under projektiden.

I relation till att projektets målgrupp är en annan än den tänkta, det vill säga individer som behöver mer stöd än vad som initialt var tänkt, har den nödvändiga individfokuseringen kommit att bli resurskrävande. Det har i sin tur ställt stora krav på samtliga projektmedarbetare. Det har också gjort det nödvändigt att utveckla metoder för motiverande insatser – det handlar bland annat om samtal, föreläsningar, studiebesök och studiecirkel – samt mer gruppinriktade aktiviteter. Det sistnämnda trots att målgruppen ofta har svårt med just social samverkan. Två deltagare uttrycker det stöd som erhållits på följande sätt:

Innan projektet mådde jag dåligt. Jag upplevde psykisk ohälsa och blev försoffad. Jag gjorde inget i princip. Sakta men säkert har mitt självförtroende byggts upp och jag kände att jag var redo att ta det jobb jag har nu. Vi har arbetat i etapper med att jag skulle komma tillbaka till arbete. Ett tempo som jag klarar av. Om vi hade gått för fort fram hade jag nog åkt på bakslag. Det som bidragit mest till att jag kan komma in på arbetsmarknaden är att jag har haft samtalen med projektmedarbetarna hela tiden och att jag har haft bra stöttning på arbetet.

CIVIS har utvecklat mig mycket. Projektet har en annan syn på diagnoser och deltagare. Man kan slappna av mera när man umgås med deltagare i projektet. Jag känner inte alls samma stress när jag är i aktiviteter eller när jag umgås med deltagare i projektet. Jag är på CIVIS varje dag i veckan då jag arbetar i caféet.

Många av aktiviteterna i kärnverksamheten syftar till att stärka deltagarnas kunskap och kompetens inom yrkesrelaterade områden. Det kan handla om att göra film, jobba med spelutveckling eller vara aktiv i caféverksamheten. Arbetet med Tillgänglighetsdatabasen – ett redskap för att dokumentera och inventera tillgänglighet ibland annat offentliga lokaler – är ett annat som dessutom har tydlig koppling till de horisontella kriterierna. Även om individualiseringsgraden i dessa aktiviteter är hög har projektet ändå lyckats hitta ett spännande sätt att genomföra en hel del av aktiviteterna i gruppform.

Ett viktigt angreppssätt är att organisera arbetet i kärnverksamheten i olika intressegrupper, vilka kan ses som inkubatorer. Genom studiecirkel i olika ämnen, studiebesök och föreläsningar byggs kunskap upp inom olika områden som kan leda vidare mot en arbetsmarknad. Exempelvis har en filmgrupp skapats där de arbetar med att skapa kortare filmer, varav en del lagts ut på Youtube. Tillgången till lokalen och möjligheten att där driva olika projekt under en stor del av dygnet ses som positivt av deltagarna. En uttrycker det så här:

Här kan jag jobba vidare med mina projekt och bre ut mig på ett sätt jag inte kan annars. Och använda verktyg utan att störa grannar och andra.

För att möta den könsrelaterade obalansen hos deltagarna har en tjejgrupp startats. Den är en självhjälpgrupp med ett tiotal kvinnliga deltagare som träffas regelbundet för att

stötta varandra. De har dessutom skapat en egen Facebookgrupp för andra former av dialog. Vissa av deltagarna har kommit så nära varandra att de också umgås privat. Tillsammans med några av de manliga deltagarna bildar tjejgruppen dessutom en jämställdhetsgrupp. Den gruppen träffas också kontinuerligt, där utgångspunkten är att diskutera frågeställningar på jämställdhetstemat. En del av det material de använder söker de fram själva, och en del tillhandahåller projektmedarbetare. Båda grupperna har också fått en kortare och grundläggande utbildning i frågorna.

En tredje gruppverksamhet utgörs av ett café, lokaliserat i ett grannhus där delar av kommunens socialförvaltning sitter. Ett flertal deltagare jobbar i verksamheten. Både deltagare och projektmedarbetarna lyfter fram caféet som positivt för de involverade individerna och projektet som helhet. Gemenskap, arbetsträning, hygienutbildning, arbetsordning samt träning i att ta ansvar för olika sysslor ingår i den verksamheten. De intervjuade deltagarna upplever att det är en positiv anda på caféet och att de hjälps åt med det som ska göras. Caféet fungerar som ett arbetsintegrerande socialt företag, vilket innebär att deltagarna tränas att så småningom ta över driften av caféet. Framtidsvisionen är också att caféverksamhet fortsätta drivas inom den så kallade Specialistbyrån som är just ett arbetsintegrerande socialt företag, som nu är i sina startgropar. Tanken är dessutom att det inom Specialistbyrån ska finnas andra typer av aktiviteter och tjänster som baseras på individernas enskilda förmågor.

I projektets kärnverksamhet genomförs även ett antal mer socialt orienterade aktiviteter, som också är viktiga för att stärka deltagarna som individer och förbereda dem för arbete eller studier. Det handlar exempelvis om möjligheten att spela musik eller genomförandet av sällskapsspelsaktiviteter där projektmedarbetare och deltagare umgås, spelar spel och pratar om projektet, daglig verksamhet, hur de mår och mycket annat. En deltagare beskriver spelaktiviteterna så här:

De är bra, vi ses sju personer och spelar kortspel och brädspel. Vi ses en till två gånger per vecka. Vi gillar samma saker i gruppen, vi har ett bra engagemang och det bidrar till bra stämning.

Arbetet med deltagarnas sociala relationer, likväl som deras fysiska välmående, är dock något som fått mindre uppmärksamheten än tidigare nämnda aspekter inom projektet. Samtidigt har utvecklade sociala relationer och en viss förbättring av den fysiska statusen kommit genom andra aktiviteter. En i projektledningen uttrycker det så här ungefär halvvägs in i projektet:

Indirekt har det ju blivit så. Fler umgås nu på fritiden och att vi köpte in musikinstrument för några som ville bilda ett band hade mycket av en social funktion. Samtidigt vet vi att för målgruppen är det oerhört viktigt att nätverk och fritid fungerar. Annars finns inte energi över till arbete eller studier. Här får vi göra mer.

En av de deltagare som är med i det nämnda bandet uttrycker sig så här:

Jag deltar i ett rockband, vilket är kul. Där känner jag gemenskap med kompisar och att det är något man längtar till flera gånger per vecka.

Flera deltagare berättar också att projektet inneburit att en tidigare mycket isolerad tillvaro bytts mot ett uppskattat sammanhang för gemenskap. För vissa handlar det om att

”bara” ha arbetskamrater, medan andra även umgås utanför projektsammanhanget. En av deltagarna uttrycker det så här:

Jag är mycket mer aktiv nu jämfört med tidigare. Då satt jag mest i soffan och var till stora delar väldigt deprimerad. Jag har fått nya kompisar via CIVIS.

För att möjliggöra dygnsberoende informationsspridning ingår en *IT-plattform* i projektets kärnverksamhet. Den innefattar delar som kalender, kommunikationsmöjligheter, anslagstavla, öppettider, möten och aktiviteter kopplat till projektet. En relaterad SMS-funktion används också för att via sms påminna om olika typer av aktiviteter som skall genomföras. Plattformen användes relativt tidigt i projektet som verktyg för utbildningsinsatser för personer utanför Halmstad kommun. Från både projektmedarbetare och deltagare har det kommit tydliga signaler om att plattformen fungerat som ett positivt stöd för deltagarna.

För att underlätta så mycket som möjligt för deltagarna har även *stödstrukturer* utvecklats i projektet. I projektansökan beskrivs dessa stödstrukturer som

... individuellt anpassat socialt stöd eller myndighetssamverkan för att underlätta de byråkratiska processerna som finns för gruppen i samband med återgång till arbetsmarknad eller studier efter en tids frånvaro från arbetsmarknaden.

Ett konkret exempel på hur dessa stödstrukturer tagit sig uttryck är att projektmedarbetare vid några tillfällen har följt med enskilda individer som har önskat stöd i samband med att en SIP (Samordnad individuell plan) har sammankallats. SIP är en rättighet som kan begäras när en brukare anser att det behövs ett samordnat stöd från socialtjänsten och hälsovården. Syftet med en sådan är bland annat att säkerställa en samordning mellan berörda parter som sätter individens behov i fokus, vilket i sin tur kan stärka deltagarnas möjligheter i sin livssituation, både privat och professionellt. Det är dock många som inte vet om denna rättighet, varför det tidigt i projektet genomfördes informations- och spridningsaktiviteter kring detta i Varberg och Halmstad. De fyra informationsträffar som genomfördes där vände sig till personer med AST samt brukarorganisationer.

Under projekttiden har det dessutom funnits en tanke om att utveckla en modell med *stödpersoner* i form av brukarcoacher, det vill säga att individer som själva har diagnosen AST anställs för att stötta deltagare i projektet utifrån sina egna erfarenheter och kunskaper. Det ger dels deltagarna ett viktigt stöd, dels brukarcoacherna ett arbete med en viktig yrkesroll. Det arbetet har inte fallit ut på önskvärt sätt, primärt för att de inte hittat lämpliga individer som tackat ja.

I projektets slutskede har de i stället tittat på en ideell förening vid namn ASTRarna som utvecklats lokalt i Varberg. Projektgruppen är överens om att arbeta vidare med det koncept som används där. Inom ASTRarna, som är en gruppverksamhet för personer med AST, turas deltagarna om att stödja varandra beroende på hur deras psykiska hälsa är för stunden. Det handlar alltså bland annat om att vara stödpersoner för varandra.

2.5 Arbete, praktik och studier

Ett viktigt steg för deltagarna på vägen mot arbete eller studier är att praktisera på en extern arbetsplats. Det har visat sig att individens egen drivkraft, ork och uthålligheten,

likväl som den psykiska hälsan vid tillfället, varit centrala faktorer för att ta steget till praktik. För att underlätta praktiken har kartläggningen av deltagarens intresse och kompetenser varit viktiga för att hitta rätt matchning.

Oavsett om det gäller praktik eller arbete menar både projektmedarbetare och -deltagare att det krävs ett dagligt stöd från en arbetsledare eller stödperson som finns tillgänglig på den aktuella arbetsplatsen. Deltagarna påtalar att de känner en trygghet i att det finns en person på plats som de kunde anförtro sig till när olika frågor dyker upp. Projektets arbete med Supported employment är det som ligger till grund för just detta stöd. En av deltagarna uttrycker en av de positiva konsekvenserna så här:

Vi har en "arbetsledare" här på Socialförvaltningen som sorterar arbetet och väljer vad som ska göras och inte göras. Hon är ett filter vilket är viktigt och väldigt bra. Skulle vi inte ha detta filter så skulle det kännas mer stressigt tror jag.

Supported employment är i grunden ett samlingsnamn för metoder som har ett antal gemensamma principer. En sådan är att deltagare går direkt till en arbetssituation utan att först genomföra arbetsförmågebedömning och arbetsträning. Träningen sker på arbetet där det ges stöd till deltagaren och arbetsplatsen. En arbetscoach har en viktig funktion i denna stöttning.

I projektansökan talas det om att också använda metoden Individual Placement and Support (IPS), som är en variant av Supported Employment särskilt utvecklad för personer med psykisk funktionsvariation. Ett inslag i IPS är att den mottagande organisationen utvärderar sig själv för att hitta brister och utvecklingsmöjligheter. I CIVIS har Supported Employment och IPS allt mer kommit att ses som överlappande, och i projektet används beteckningen Supported Employment som ett uttryck för båda.

Då Supported Employment kommit att bli central i den arbetsrelaterade delen av projektet har utbildningar i innebörden av metoden genomförts för anställda inom kommunen. Sammantaget har 27 personer (potentiella handledare) från kommunens förvaltningar och bolag gått de två sextimmarsutbildningarna. Utbildningarna genomfördes i samverkan med det Halmstadsbaserade ESF-projektet Moving on, och ett rätt stort antal av Halmstads kommuns förvaltningar var representerade. Att utbilda personer hos den praktikmottagande verksamheten är ett positivt inslag som tydligt ökar förutsättningarna för en bra praktiksituation.

Fokusering på kommunen handlar om idén om att skapa minst fem praktikplatser – som förhoppningsvis ska övergå till anställningar – inom den kommunala verksamheten. Just dessa praktikplatser utgör en central del av den tänkta arbetsmodellen för projektets kärnverksamhet. Ett beslut i kommunstyrelsen år 2015 pekade särskilt ut CIVIS som en viktig samverkanspartner inom temat "Den inkluderande staden". Projektet har därför jobbat med informations-spridning mot olika kommunala enheter för att etablera de fem praktikplatserna, men tyvärr utan att nå hela vägen fram.

Ett bra samarbete har dock utvecklats med kommunens socialförvaltning. Samarbetet har även lett till goda resultat genom att ett flertal personer fått sin praktik konverterad till en anställning. En bidragande faktor till utfallet är att förvaltningsledning och arbetsleda-

ren/stödpersonen för deltagarna har haft en god kommunikation med varandra. Dessutom har viktiga diskussioner förts om detaljfrågor och mervärdesfunktioner för målgruppen och deltagaren, likväl som mervärdesfrågor för praktik-/arbetsplatsen.

2.6 Arbetsrelaterade myndigheter

I CIVIS är Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan två centrala arbetsrelaterade myndigheter. De var tydligt involverade i förprojekteringen, och av projektansökan framgår följande:

Försäkringskassan Halland kommer att delta i styrgruppen inom projektet. Ett viktigt mål för detta samarbete är att utforma ett nätverksbaserat arbetssätt kring målgruppen. Försäkringskassan har idag samordningsansvaret för målgruppen och kommer att bidra med mycket erfarenheter och kunskaper om målgruppen till projektet. [...]

Arbetsförmedlingen kommer att delta i styrgruppen inom projektet. Ett viktigt mål för detta samarbete är att utforma ett nätverksbaserat arbetssätt tillsammans med berörda organisationer kring målgruppen.

Trots deras viktiga roller för projektets genomförande har myndigheternas aktiva medverkan varit begränsad, vilket är problematiskt på flera sätt. En sådan aspekt är att en större involvering hade ökat möjligheterna till en etablering av tydligare samverkansformer mellan de olika aktörerna. En annan är att det för deltagarna bland annat finns ett tydligt ersättningsrelaterat problem som förhoppningsvis kunde ha lösts med en god samverkan med primärt Försäkringskassan. När projektdeltagarna ansluter till projektet har de generellt sett sjukersättning. Det är också Försäkringskassan som gör bedömningen av individens arbetsförmåga. Det faktum att ett deltagande i projektet – särskilt om deltagaren utvecklas – kan ses som en ökad arbetsförmåga gör att en del deltagare upplever att det finns en risk att kunna bli av med ersättningen från Försäkringskassan utan att ha någon alternativ inkomst. Flera av projektmedarbetarna menar att detta ställer deltagarna i en väldigt svår situation; ska de våga ta chansen till arbete eller studier när de riskerar att ställas i en väldigt svår ekonomisk situation? Här hade det alltså varit önskvärt med ett väl utvecklat samarbete mellan de aktuella aktörerna för att hitta innovativa lösningar på denna utmaning.

2.7 Andra organisationer i omgivande samhället

I CIVIS har alltså ett gott samarbete med den lokala socialförvaltningen utvecklats. Men ett bra samarbete med andra organisationer utanför CIVIS är också viktig, exempelvis företag. Just företagens inställning till att tillhanda praktikplatser för projektdeltagarna har varierat under projektiden. Till en början hade projektet svårt att hitta företag som kunde tänka sig att ta emot deltagare, men i takt med en allt bättre dialog med företag har fler blivit positivt inställda. Sammantaget är erfarenheten att det varit lättare att hitta samverkan med lokala företag, som bensinmackar, lagerföretag, livsmedelsföretag och caféer, än med kommunala bolag och förvaltningar. Det i sig är intressant!

3. INDIVIDERNAS UPPLEVDA FÖRÄNDRINGAR

I det föregående kapitlet har vi integrerat en del deltagarröster kopplat till de olika delarna av den övergripande metoden. Dessa har bland annat innefattat beskrivningar av hur deltagare utvecklats tack vare projektet. I det här kapitlet gräver vi djupare i det, det vill säga på vilket sätt deltagarna påverkats.

Den initiala tanken var att fånga centrala delar av deltagarnas utveckling genom att de i samband med inskrivningen i projektet fyllde i en inskrivningsenkät innefattande ett sextotal påstående fördelade över följande fem effektområden: psykiskt välbefinnande, stress och obehag, egenmakt, sociala relationer samt fysiskt välbefinnande. Planen var sedan att de i samband med sitt utträde ur projektet skulle fylla i en identisk enkät, där en jämförelse mellan utfallet för respektive individs in- och utskrivningsenkät skulle jämföras för att fånga på vilket sätt de påverkats av projektets aktiviteter.

Då den person som ska ansvara för att deltagarna fyller i enkäterna bytts ut vid några tillfällen har de planerade rutinerna inte fullföljts, vilket också gjort att ett rätt stort antal inte fyllt i inskrivningsenkäten, och att utskrivningsenkäten inte använts alls. I slutet av 2016 gjorde vi dock en mellanlägesuppföljning då åtta av de deltagare som fyllt i inskrivningsenkäten fick fylla i en motsvarande enkät igen för att vi skulle få en bild av utvecklingen. Analysen av svaren från dessa åtta landade i att det upplevde rätt få förändringar, vilket återkopplades till och diskuterades med projektet.

För att så här i slutet av projektet få en bra övergripande bild av hur deltagarna utvecklats har vi i dialog med projektet tagit fram en ny slutenkät till deltagarna. Den är av bakåtblickande karaktär, vilket innebär att deltagarna själva bedömer hur de utvecklats under projekttiden. Enkäten innefattar fyra huvudfrågor och fyra bakgrundsfrågorna. De sistnämnda rör könsidentitet, ålder, tid i projektet samt om deltagaren jobbar. Huvudfrågorna handlar i stället om vilka förändringar som uppstått för dem (inom totalt sju effektområden), om de tycker att det varit värdefullt att vara med i projektet samt varför/varför inte, och vilken betydelse som CIVIS haft för deras totala utveckling från att de började i projektet fram till att de fyllde i slutenkäten.

I projektets slutskede var 41 deltagare inskrivna i projektet. Av dessa svarade 28 på slutenkäten (68 %), varav 9 var kvinnor (32 %), 17 var män (61 %) och 2 har annan könsidentitet (7 %). I Figur 2 illustreras åldrarna för de 28 svarande, tillsammans med de tidsperioder som de varit involverade i projektet. Av de svarande är det 17 stycken som inte arbetar, medan övriga 11 antingen jobbar i caféet (6 stycken) eller på en arbetsplats utanför CIVIS (5 stycken).

Ålder	Utfall	Tid i projektet	Utfall
22–25 år	3 (11 %)	Upp till 6 månader	2 (7 %)
26–30 år	6 (21 %)	7–12 månader	5 (18 %)
31–40 år	11 (39 %)	13–18 månader	7 (25 %)
41–50 år	7 (25 %)	19–24 månader	4 (14 %)
51 år eller äldre	1 (4 %)	25 månader eller fler	10 (36 %)

Figur 2. Ålder och tid i projektet för de som besvarat den avslutande effektenkäten.

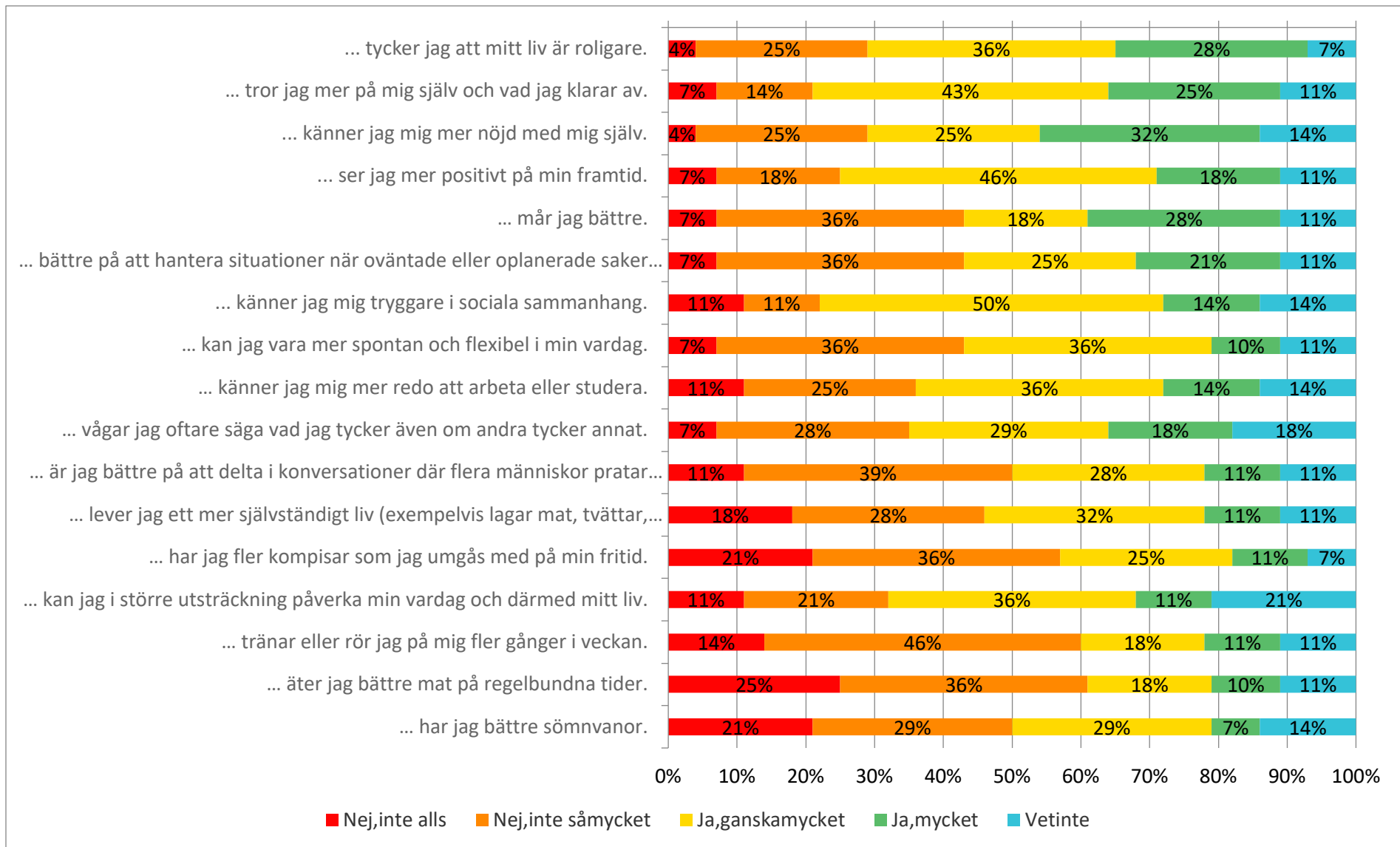
I Figur 3 presenteras utfallet för de effektrelaterade påståenden som deltagarna fick svara på. Varje enskilt påstående börjar med formuleringen: "Jämfört med när jag började i CIVIS ...". I Figur 4 presenteras sedan en jämförelse mellan utfallen för de deltagare som arbetar (caféet eller utanför CIVIS) och de som inte arbetar. I den figuren presenteras enbart genomsnittet för varje påstående. Medelvärden har räknats fram genom att de olika svarsalternativen har poängsatts enligt följande:

- Nej, inte alls = 1 poäng
- Nej, inte så mycket = 2 poäng
- Ja, ganska mycket = 3 poäng
- Ja, mycket = 4 poäng
- Vet inte = 0 poäng

Det totala antalet poäng per påstående har sedan summerats, och därefter dividerats med antal svarande. Det innebär att en genomsnittlig poäng om 2,0 innebär att det genomsnittliga svaret för påståendet motsvarar "Nej, inte så mycket", medan en genomsnittlig poäng om 2,5 motsvarar ett svar mittemellan "Nej, inte så mycket" och "Ja, ganska mycket".

Både i Figur 3 och 4 är påstående presenterade i en ordning som innebär att det översta är förknippat med högst medelvärde, och det nedersta lägst medelvärde. Det innebär alltså att påstående högst upp är de som deltagarna i genomsnitt instämmer mest i. Som synes rör de fem översta livsövergripande saker, det vill säga livet känns roligare, de tror mer på sig själva och sin förmåga, de känner sig mer nöjda med sig själva, de ser mer positivt på sin framtid och de mår bättre. Det är klart positivt! Samtidigt är det viktigt att här vara medveten om att detta inte per automatik innebär att det är kopplat till dessa aspekter som deltagarna upplever största förändringen, utan det är just graden av medhåll i påståendet som är i fokus. Någon mätning av störst upplevd förändring har inte skett.

En annan intressant aspekt att lyfta fram från de två figurerna är att det är en stor skillnad i hur deltagarna svarar när vi grupperar dem utifrån vilka som arbetar respektive inte arbetar (se de två kolumnerna längst till höger i Figur 4). Genomgående har de som arbetar svarat betydligt mer instämmande på samtliga påståenden. Det har sannolikt med flera aspekter att göra. En sån är såklart att ett arbete i sig tenderar att leda till positiva konsekvenser för hur individen ser på sig själv (även om det inte behöver vara så). En annan är att dessa rimligen hade kommit lite längre i sin utveckling när de kom in i projektet, och att det därmed har närmare till hands till en fortsatt utveckling.

Figur 3. Utfall för de effektrelaterade frågorna.

Påstående (Jämfört med när jag började i CIVIS...)	Medelvärde totalt	Medelvärde arbetar	Medelvärde arbetar inte
... tycker jag att mitt liv är roligare.	2,75	3,18	2,47
... tror jag mer på mig själv och vad jag klarar av.	2,64	3,18	2,29
... känner jag mig mer nöjd med mig själv.	2,57	3,09	2,24
... ser jag mer positivt på min framtid.	2,54	3,09	2,18
... mår jag bättre.	2,46	3,0	2,12
... är jag bättre på att hantera situationer när oväntade eller oplanerade saker händer.	2,39	3,0	2,0
... känner jag mig tryggare i sociala sammanhang.	2,39	2,82	2,12
... kan jag vara mer spontan och flexibel i min vardag.	2,29	2,82	1,94
... känner jag mig mer redo att arbeta eller studera.	2,25	2,91	1,82
... vågar jag oftare säga vad jag tycker även om andra tycker annat.	2,21	3,09	1,65
... är jag bättre på att delta i konversationer där flera människor pratar med varandra.	2,18	2,73	1,82
... lever jag ett mer självständigt liv (exempelvis lagar mat, tvättar, städar, handlar och hanterar pengar).	2,14	2,73	1,76
... har jag fler kompisar som jag umgås med på min fritid.	2,11	2,64	1,76
... kan jag i större utsträckning påverka min vardag och därmed mitt liv.	2,04	2,64	1,65
... tränar eller rör jag på mig fler gånger i veckan.	2,04	2,55	1,71
... äter jag bättre mat på regelbundna tider.	1,93	2,27	1,71
... har jag bättre sömnvanor.	1,93	2,45	1,59

Figur 4. Medelvärden per påstående för samtal deltagare, samt de som arbetar respektive inte arbetar.

I Figur 5 presenteras en sammanfattning av innehållet i Figur 4 genom att medelvärdena för de sju effektområden presenteras, och då fördelat på både kön och om deltagaren arbetar eller inte. I det sistnämnda fallet ska det tilläggas att av de elva individer som arbetar är fem kvinnor och sex män. Av de som inte arbetar är fyra kvinnor, elva män och två har annan könsidentitet. Innehållet är sorterat så att det effektområde som har högst medelvärde när samtliga svar inkluderas står högst upp.

	Medel totalt (28 st)	Medel kvinnor (9 st)	Medel män (17 st)	Medel annat kön (2 st)	Medel arbetar (11 st)	Medel arbetar inte (17 st)
Optimism	2,65	2,73	2,65	2,25	3,14	2,33
Välstånd	2,46	2,22	2,71	1,5	3	2,12
Självförtroende	2,45	2	2,8	1,5	3,05	2,06
Självkänsla	2,39	2,22	2,62	1,25	3,09	1,95
Stress och obehag	2,34	2,22	2,56	1	2,91	1,97
Sociala relationer	2,23	2,71	2,12	1	2,73	1,9
Egenmakt	2,09	1,67	2,41	1,25	2,67	1,71
Fysiskt välbefinnande	1,97	1,82	2,1	1,5	2,61	1,67

Figur 5. Medelvärden per effektområde för samtliga deltagare, samt fördelat på kön och de som arbetar respektive inte arbetar.

Deltagarna fick även svara på följande fråga: "Tänk på hur du har utvecklats från när du började i CIVIS fram till idag. Vilken betydelse har CIVIS haft för din utveckling?". Som framgår av Figur 6 är det tydligt att CIVIS spelat en viktig roll i deltagarnas utveckling; nästan 60 % av dem upplever att åtminstone hälften av deras totala utveckling är tack vare projektet, medan ytterligare 36 % anger en 3:a på den aktuella skalan, det vill säga att en betydande del (knappt hälften) av förändringen beror på CIVIS.

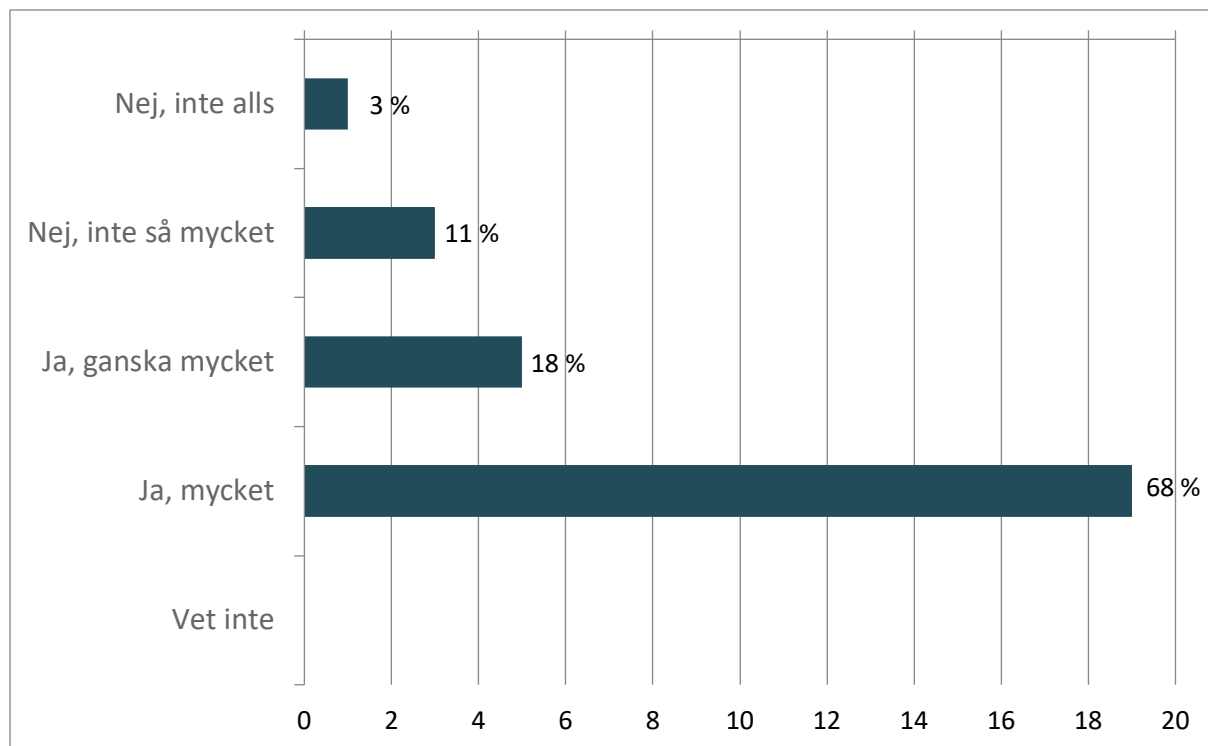
	1	2	3	4	5	6	
CIVIS har inte haft någon betydelse alls för min utveckling	2 (7 %)	0 (0 %)	10 (36 %)	6 (21 %)	8 (29 %)	2 (7 %)	Hela min utveckling är tack vare CIVIS

Figur 6. Andel av den upplevda förändringen som beror på CIVIS.

Att projektet varit betydelsefullt för deltagarna är också tydligt utifrån deras svar på frågan om de själva tycker att det varit värdefullt för dem att delta i CIVIS. Av Figur 7 framgår det att 24 av 28 deltagare (86 %) svarar "Ja, mycket", eller "Ja, ganska mycket" på frågan. Det är ett bra utfall!

Den markanta skillnaden mellan de två grupperna (de som arbetar respektive inte arbetar) gällande de påståenden de svarat på (se Figur 4) märks också i svaren på frågan som behandlas i Figur 7. Av de elva som arbetar svarar samtliga (100 %) "Ja, mycket" på den frågan. För de som inte arbetar fördelar sig svaren enligt följande:

- "Ja, mycket": 8 stycken (47 %)
- "Ja, ganska mycket": 5 stycken (29 %)
- "Nej, inte så mycket": 3 stycken (18 %)
- "Nej, inte alls": 1 stycken (6 %)

Figur 7. Deltagarnas bild av värdet av sitt deltagande i CIVIS.

I Figur 8 presenteras utfallet för den aktuella frågan (om det varit värdefullt att vara med i projektet) fördelat på kön. Som synes är det inga anmärkningsvärda skillnader mellan de olika könen.

	Nej, inte alls	Nej, inte så mycket	Ja, ganska mycket	Ja, mycket	Vet inte
Kvinnor	0	0	2 st (22 %)	7 st (78 %)	0
Män	0	3 (18 %)	3 (18 %)	11 (64 %)	0
Annan köns-identitet	1 (50 %)	0	0	1 (50 %)	

Figur 8. Deltagarnas bild av värdet av sitt deltagande i CIVIS, fördelat på kön.

De som svarat "Ja, mycket" eller "Ja, ganska mycket" fick även möjligheten att med egna ord berätta varför de tycker att det varit värdefullt att vara med i CIVIS. De uttrycker det så här:

Få ta del av andras erfarenheter med liknande eller samma diagnos. Ökad förståelse för psykisk ohälsa.

Varit en hjälp för att nå ut till folk, samt hålla uppe rutiner. Att ha en plats där jag kan arbeta med egna projekt är också tacksamt.

Jag har fått rutin på saker i mitt liv och jag har fått kompisar.

Lärt känna mig mer, både vad gäller min diagnos och hur jag kan förhålla mig kring denna. Jag har lärt mig och fått en större förståelse om hur vi alla kan vara olika och hur vi trots detta kan arbeta tillsammans och utvecklas.

Det har varit jättebra.

Fasta arbetstider i caféet. Nyfiket och lagom många arbetstimmar gör det lättare att gå upp ur sängen, och få en bättre veckorytm...!

Positiv gemenskap, vara aktiv, utvecklande.

Det har varit en plats man samlats på med individer med samma diagnoser.

Att utvecklas.

Jag har blivit positivt bekräftad, sedd och fått stor social stimulans. Min egen självbild har förbättrats och mitt liv har verkligen berikats. Det har varit en heder att få tillhöra CIVIS och kommer att sakna det.

Träffat människor.

Det har gett mig nya bekantskaper inom musik.

Alltid roligt att vara med arbetsmarknadsprojekt och se vad det leder till.

Även om min utsikt var annorlunda från när jag började är jag ändå nöjd med resultatet.

CIVIS gör att jag mår bra!

Jag har aldrig själv tyckt att jag är annorlunda, men jag har blivit medveten om att andra har tyckt det. På CIVIS har jag lärt känna personer som är precis som jag och jag har äntligen hittat människor som jag kan umgås med utan att underhålla dem.

Tjejgruppen har varit väldigt bra.

Stödet.

Rutiner.

Jag har fått arbetsprövning, vilket lett till anställning via CIVIS. Stöd överlag är uppskattat.

CIVIS har bland annat gjort att jag fått lära känna nya människor samt fått jobb.

Att träffa andra människor med liknade intressen.

Om det då i framtiden kan hjälpa mig att både bli frisk och sen kunna få ett arbete.

Bättre omständigheter för min framtid.

De som i stället svarat att de inte tycker att det varit värdefullt att vara med i CIVIS (svarat ("Nej, inte alls" eller "Nej, inte så mycket") fick i stället möjligheten att med egna ord berättar varför de tycker så. Tre av dessa fyra uttrycker det så här:

Visst, det var kul att kunna umgås mer med vänner och åka med till vissa ställen som till exempel det Naturhistoriska muséet i Göteborg. Det var också bra att jag kickstartade mitt projekt här även om nu [kursen] inte höll så länge, så jag tog och arbetade med mitt projekt hemma istället för att komma hit. Om jag ska vara ärlig så har jag ingen aning om hur värdefullt det var att vara här helt generellt.

Har inte varit betydelsefullt i mitt liv.

Projektet har i perioder varit för ostabilt för min del, stor omsättning på personal, otydlighet och stressfyllda situationer relaterat till osäkerheten kring stödet för de verksamheter jag deltagit i. Har dock genom olika sammanhang i deltagandet fått nya egna kontakter inom socialt företagande. Kontakter som med vars hjälp det kanske framöver kan leda till något anpassat jobb med de förutsättningar som behövs för att det ska fungera för min del.

Den fjärde uttrycker sig betydligt mer kritisk, bland annat så här:

Min medverkan i CIVIS har lett till stor ångest under hela projektet. [...] Jag har inte känt mig som något annat än en siffra i statistiken. Jag känner mig totalt lurad, har inte kommit närmare arbetsmarknaden eller någon som helst form av delaktighet i samhället, trots att jag varit aktiv och kommit med många idéer. Snarare tvärtom! Jag har också under hela projektets gång påtalat brister för cheferna men inte fått det minsta gehör för mina synpunkter. Personalomsättningen i projektet har varit skrattretande underhållande och långsiktighet är inget ord som ens går att förknippa med detta projekt. Jag känner mig på många punkter fullständigt kränkt som människa [...].

Deltagaren ger även uttryck för att hon bland annat mår sämre och har sämre självförtroende idag jämfört med när hon började i CIVIS. Parallellt med att den sistnämnda deltagaren lämnade detta enkätsvar fortsatte projektet dock att jobba med individen (utan vetskap om enkätsvaret, men ändå väl medvetna om deltagarens åsikter och den upplevda negativa utvecklingen). Utifrån projektets perspektiv har det också skett framsteg, där deras bild är att deltagaren är på väg in i en situation som hon känner är bättre. Det återstår att se vad det landar i mer definitivt.

Den här typen av negativa uttryck behöver tas på största allvar, och projektet har ett stort ansvar att vägleda individen (och andra) in på en positiv bana. Andra mer kritiska uttryck behöver självklart också beaktas. I de senare fallet är projektet också medvetna om problematiken och har försökt ge klarhet i exempelvis ersättningsfrågan, som på många sätt är högst olycklig då den utgör ett väldigt stort hinder för många av deltagarna. Att inte våga satsa fullt ut på att utvecklas inom ramar som CIVIS, på grund av risken att förlora sin ekonomiska ersättning, är fullt förståeligt. Och det är djupt tragiskt att det ens är en fråga. Här behövs strukturella förändringar hos myndigheter som korregerar den här buggen i systemet.

På det hela taget visar enkätundersökningen dock att de allra flesta deltagare är positiva till projektet och sin egen utveckling. Det är också viktigt att ta med sig! Samtidigt är det viktigt att vara medveten om att de som svarat utgör ungefär en tredjedel av det totala antalet deltagare i projektet. Vad de övriga tycker och tänker om projektet utifrån samma frågeställningar är oklart. Vi vet heller inte vilka utgångspunkter deltagarna haft när det svarat. I alla enkätundersökningar, oavsett slag, finns det en rad potentiella anledningar till att svarar så som individen gör, exempelvis så ärligt som möjligt, på ett så artigt sätt som möjligt, eller på det sätt som individen tror att avsändaren vill att individen ska svara.

Enkätutfall ska därför alltid betraktas med kritiska ögon. I just det här fallet visar även våra deltagarintervjuer under projektets gång att deltagarna upplever positiva förändringar, och de pratar väl om projektet. Dessa två källor tillsammans stärker tillförlitligheten i utfallet. På det hela taget tycker vi därför att enkätutfallet kan betraktas som en tydlig indikation på det faktiska utfallet, det vill säga att CIVIS bidragit på ett i många fall mycket positivt sätt till deltagarnas utveckling.

4. MÅLREALISERING

I nedanstående tabell har vi sammanställt de huvudsakliga projektmålen, och för vart och ett av dem resonerar vi om projektutfallet i relation till målet. Direkt efter tabellen ger vi en sammanfattande bild av vår bedömning av projektets målrealisering.

Mål	Utfall
Utveckla kärnaktiviteterna i projektet för individuellt stöd till totalt 50 deltagare med syftet att utveckla erfarenheter och kunskaper för att få vidare sysselsättning.	<p>Under projekttiden har 87 deltagare varit inskrivna i projektet (31 kvinnor och 56 män), varav två skrivits in två gånger. Av det totala antalet är det i alla fall 70 av dem som kan anses ha varit tydligt aktiva i projektet. Det inkluderar även individer som inte varit fysiskt närvarande, utan varit aktiv genom IT-plattformen.</p> <p>Projektaktiviteterna har utformats med fokus på individanpassning för att hjälpa dem utvecklas som människor, både privat och professionellt. Med tanke på att målgruppen blev en annan än tänkt har projektaktiviteterna för en del individer inte varit direkt (utan snarare indirekt) kopplade mot studier eller arbete. De har inte varit mogna för det, utan andra mer grundläggande steg har varit nödvändigt att jobba med först. För vissa handlar det om så grundläggande saker som att bryta en isolering och börja lämna sitt hem, vilket i sig är ett stort jobb. Det totala projektutfallet i förhållande till målet kan därför betraktas som fullt godkänt.</p>
Bygga upp en IT-plattform för stöd och utbildningsinsatser för boende utanför kommunen.	<p>Detta mål är uppfyllt då en IT-plattform är på plats och har använts på avsedda sätt under projektperioden. Både projektmedarbetare och -deltagare tycker den fyller en viktig funktion i arbetet.</p>
20 projektdeltagare ska nå reguljära arbetsmarknaden/utbildning/ASF/praktik/starta eget/stanna i Specialistbyrån som ASF efter avslutat projekt.	<p>Av samtliga inskrivna deltagare är det följande antal som i slutskedet arbetar, studerar eller arbetstränar/praktiserar:</p> <p>Arbetar: 8 stycken (3 kvinnor, 5 män). Studerar: 6 stycken (3 kvinnor, 5 män). Arbetstränar/praktiserar: 11 stycken (5 kvinnor, 6 män).</p> <p>Som synes är det alltså totalt 25 deltagare, vilket är en bit över den här viktiga målsättningen. Det är bra!</p>
Samtliga projektdeltagare ska ha närmat sig arbetsmarknaden.	<p>Som nämnts ovan har totalt 87 individer varit inskrivna i projektet, men storleksordningen 80 % av dessa har varit aktiva i betydande utsträckning. I den avslutande enkäten till deltagarna anger 50 % (14 stycken) att de själva tycker att de tydligt närmat sig arbetsmarknaden; de har svarat "Ja,</p>

	<p>ganska mycket” eller ”Ja, mycket” på frågan om de känner sig mer redo att studera eller arbeta.</p> <p>Men för de som varit en del av projektet betyder ”närma sig arbetsmarknaden” olika saker för olika individer. På ena änden av skalan handlar det om att ta det sista steget för att få ett jobb eller börja studera, medan det i andra änden handlar om att jobba hårt för att bryta en stark isolering. Att ”bara” ta sig till aktiviteterna i CIVIS är på så sätt ett stort steg mot arbetsmarknaden, även om det då också återstår många steg innan individen börjar ta sina sista steg för att ta sig in på arbetsmarknaden.</p> <p>Utifrån ett sånt perspektivet på att närma sig arbetsmarknaden, vilket är det rimliga att utgå ifrån givet den aktuella målgruppens sammansättning, har de allra flesta av de aktiva deltagarna i projektet närmat sig arbetsmarknaden.</p>
<p>Minst en representant från fem kommunala förvaltningar ska utbildas inom SE-IPS, varefter minst fem praktikplatser ska erbjudas projektdeltagare inom dessa förvaltningar (om lämpligt ska även praktikanterna erbjudas anställning efter praktiktid).</p>	<p>Som nämnts tidigare har nästan 30 personer från kommunens förvaltningar och bolag utbildats. Tre praktikplatser har skapats, där dessa också konverterats till anställning. Måluppfyllelsen är därmed inte fullständig, men en betydande del av den har realiserats.</p>
<p>Utveckla ett nätverksbaserat arbetssätt mellan myndigheter och berörda organisationer kring målgruppen.</p>	<p>Något nätverk så som målet beskriver har inte utvecklats. Men viktiga steg i samverkansfrågor har ändå tagits. Ett sådant är att ett gott samarbete med Socialförvaltningen och vissa företag har utvecklats. Ett annat är att projektet kontinuerligt har haft en operativ dialog med handläggare på Försäkringskassan och Arbetsförmedling kring enskilda individer, antingen genom att dessa också medverkat eller efter samtycke.</p> <p>Dessutom har en dubbelriktad dialog upprättats med det lokala individsamverkansteamet, som är ett konsultativt team med operativa representanter från psykiatri, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, socialförvaltningen och utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen. Här har projektet kunnat lyfta individfrågor kring lämplig väg framåt i enskilda ärenden, och då också fått rekommendationer om</p>

	tillvägagångssätt. Men genom teamets ökade kännedom och projektet har de också rekommenderat just CIVIS som en lämplig väg framåt i ärenden gällande andra individer.
Utveckla modell för antistigmaarbete inom och kring målgruppen.	En modell för antistigma har färdigställts. Denna innefattar de genomförda studiecirkelarna för deltagare och föräldrar, samt de sex korta informationsfilmer.
Utveckla modell för brukarcoacher.	Ett flertal olika initiativ har tagits för att skapa en modell för stödpersoner. Hittills har en sådan modell inte skapats, men det finns i skrivande stund en idé om att bygga på ASTRarnas arbetssätt.
Elever och projektdeltagare ska tillsammans utveckla en verktygslåda för ändrade attityder och fördomar i skolan.	Den initiala tanken var att tillsammans med gymnasieelever sätta upp en teaterföreställning som projektdeltagarna själva skulle skriva. En sådan föreställning realiserades dock inte. I stället har verktyg i form av de tidigare nämnda kortfilmerna utvecklats, detta i samverkan med dels högskolan i Halmstad där deras elever skött filmandet, dels Halmstad/Hylte volleyboll där spelare är skådespelare.
Vidareutveckla och utbilda huvudsakliga projektintressenter i metoden Deep Democracy.	Inom ramen för projektet har ett tiotal projektmedarbetare och -deltagare utbildats i metoden. Även andra kommunrepresentanter har utbildats. Metoden har dessutom använts aktivt inom flera delar av verksamheten, exempelvis inom caféverksamheten och vid enskilda beslutssituationer. Ett situationsanpassat användningssätt har tillämpats, vilket gjort att metoden har använts på ett flexibelt sätt. Projektet har fått kontinuerligt stöd av Myrna Lewis i implementeringsarbetet. Detta genom avstämningar och dialog ett par gånger per månad. Det finns således en god måluppfyllelse.
Genomföra utbildning riktade till chefer som bedriver verksamhet där delaktighet/demokratiska frågor är extra viktigt för att förändra attityder och fördomar.	Det här målet är uppfyllt då ett flertal utbildningsinsatser inom Deep democracy genomförts inom kommunen. Som tidigare nämnts handlar det bland annat om information vid förvaltningsöverskridande chefsträff, en endagsaktivitet för chefsgruppen vid den kommunavdelning som CIVIS ligger under samt en tvådagarsutbildning för Socialförvaltningens Kvalitetsenhet. Inom den sistnämnda enheten kommer metoden också att implementeras, och planen är att fyra av de anställda ska utbildas för att arbeta med och sprida kunskap om metoden i organisationen.
Skapa medial uppmärksamhet om projektets målgrupp.	Under projektets inledande period publicerades några artiklar om projektet och målgruppen i lokalpress. Projektet medverkade även i lokalradio. Under projektets gång har ytterligare några artiklar publicerats i lokalpress.

	<p>Sammantaget har en viss medial uppmärksamhet skapats. Här hade det dock varit önskvärt med en större uppmärksamhet, särskilt inom ramen för arbetet med antistigma- och Deep democracy. Förhoppningsvis kan ett sånt arbete i stället ske efter projektavslutet, när tydligt hämmande faktorer som en hög personalomsättning och behovet av att hela tiden fokusera på att rekrytera nya deltagare och få upp antalet deltagartimmar förhoppningsvis har minskat dramatiskt.</p>
<p>Främja jämställdhetsintegrering genom vidare fördjupning i könsskillnader inom autismspektrum.</p>	<p>En central del i projektets jämställdhetsarbete är skapandet av tjejgruppen och jämställdhetsgruppen. Den sistnämnda har utgått ifrån olika jämställdhetsrelaterade diskussioner, medan bildandet av tjejgruppen bland annat var ett svar på problematiken att rekrytera tjejer till projektet. En tjejgrupp är då ett sätt att tydliggöra projektet som en naturlig plattform också för tjejer. I arbetet med att försöka utöka antalet kvinnliga deltagare har tjejer i projektet bjudits in till dialog för att diskutera vad som kan ligga till grund för att få fler kvinnliga deltagare som söker sig till projektet.</p> <p>Ett samarbete utifrån ett jämställdhetsperspektiv har också inletts med den transnationella partner Autismo Burgos, bland annat utifrån deras koncept "Autism in pink" som är relevant gällande utformandet av en verksamhet.</p> <p>Relativt tidiga och ihållande insatser för att fördjupa insikterna om könsskillnader hade dock varit önskvärd för att tydligt jämställdhetsintegrera verksamheten. Samtidigt har projektet som sagt fått lägga stort fokus på medfinansieringsgraden, vilket gjort att viktigt utvecklingsarbete av naturliga skäl tyvärr fått stå tillbaka.</p>

Utifrån ovanstående bild av utfallen för de olika målen är drygt hälften av målen att betrakta som fullt ut realiserade, medan projektet i övriga fall kommit en bra bit på väg. Så rent krasst finns det mer att önska. Men den verklighet som projektet levtt med gör att vår sammantagna bedömning ändå är att detta är ett godkänt resultat för den totala målrealiseringen.

5. REFLEKTIONER OM PROJEKTETS METOD OCH DESS BETYDELSE I ETT STÖRRE SAMMANHANG

CIVIS har genomförts inom programområde 2 (Ökade övergångar till arbete). Det specifika program mål (2.1) handlar om att kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden ska komma i arbete, utbildning eller närmare arbetsmarknaden. Som vi tidigare poängterat finns det många aspekter av CIVIS som är klart intressanta utifrån ett lärande- och spridningsperspektiv. Några av dessa sistnämnda aspekter är följande:

- Arbets sättet som innebär individanpassning inom ramen för gruppaktiviteter är en viktig lösning på de resursproblem som finns och funnits inom projektet. Genom att skraddarsy lösningar för projektdeltagarna ökar deras inflytande i sin egen situation, vilket i sin tur ökar möjligheterna för dem att komma ut i arbete, studier eller närma sig arbetsmarknaden.
- Fokuseringen på att låta saker få ta tid och ge varje deltagare mycket uppmärksamhet har varit en viktig del i projektets metod. Det förhållningssättet har gjort att många deltagare känt sig accepterade, respekterade och sedda.
- Deep democracy och antistigmaarbetet har bidragit på ett positivt sätt i deltagarnas utveckling. Det har stärkt dem som individer och gett dem perspektiv och insikt kring saker som hänt och händer i deras liv. Det har gjort dem bättre rustade för arbete eller studier.
- Att utgå från grundprinciperna i ett ASF i driften av caféet har inneburit att deltagarna successivt fått allt mer ansvar och därmed lärt sig nya saker. Den positiva stämning som skapats har gjort att flera deltagare blommat ut och tagit stora steg mot ett arbete.
- Det transnationella arbetet med Autismo Burgos har inneburit att projektet fått en givande dialogpartner kring jämställdhetsrelaterade frågor. Det är en plattform som definitivt är värd att bygga vidare på. Dessutom har samverkan inneburit att projektet och kommunen fått ett validerat verktyg för att mäta livskvalitet utifrån ett verksamhetsnivåperspektiv. Verktuget i sig är intressant och definitivt värt att sprida till andra i Sverige.

Vidgar vi perspektivet och betraktar CIVIS och dess resultat utifrån ett nationellt samhällsperspektiv ser vi att projektet lämnar viktiga bidrag. I september 2015 antog världssamfundet de sju globala målen och Agenda 2030 för hållbar utveckling (eng. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development). Delmålen i Agenda 2030 pekar tydligt ut ett antal områden där insatser för personer med funktionsvariation är särskilt nödvändiga, framför allt nämns utbildning och arbetsmarknad. Även FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som antogs år 2006 (2009 i Sverige), prioriterar inkludering och arbetsmarknad – särskilt genom principen om fullt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället. Denna princip innebär att samhället både i sina offentliga och privata delar ska vara organiserat så att alla människor har möjlighet att vara fullt delaktiga.

I november 2017 fastställdes dessutom det nationella målet för funktionshinderspolitiken, det vill säga att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Det är tydligt att CIVIS som projekt lämnar viktiga bidrag som är värda att sprida (både nationellt och internationellt) kopplat till Agenda 2030, den nämnda FN-konventionen och funktionshinderpolitiken. I det sistnämnda gäller det dessutom inom samtliga av dess fyra inriktningar, det vill säga:

- **Principen om universell utformning:** Universell utformning innebär här att samhället utformas med medvetenhet om den variation som återfinns i befolkningen och möjliggör att personer med funktionsvariation får möjlighet att verka i vardagen på samma villkor som människor utan funktionsvariation. CIVIS har

praktiskt bidragit till detta genom bland annat utformningen av individ- och gruppaktiviteterna, Specialistbyrån, IT-plattformen och antistigmaarbetet.

- **Befintliga brister i tillgängligheten:** Arbete med att identifiera och åtgärda befintliga hinder för att öka tillgängligheten är en prioriterad inriktning inom funktionshinderpolitiken. CIVIS har i praktiken identifierat och åtgärdat flera olika hinder för ett betydande antal personer inom AST så att de börjat studera, fått en anställning eller närmat sig arbetsmarknaden.
- **Individuella stöd och lösningar för individens självständighet:** Tillhandahållandet av individuella stöd och lösningar är en prioriterad inriktning för genomförandet av funktionshinderpolitiken. CIVIS metod har alltså utvecklats under projektets gång till att ha ett tydligt individfokus, med hög grad av individuell anpassning i syfte att öka deltagarens egenmakt och närma sig arbetsmarknaden. I detta har också projektets aktiva arbete med Supported employment varit viktigt.
- **Att förebygga och motverka diskriminering:** Att förebygga och motverka diskriminering handlar inte bara om det direkta förbudet mot diskriminering, utan även om ett förebyggande arbete. CIVIS arbete med antistigma och Deep democracy är konkreta exempel på viktiga pusselbitar som bidrar till ökad förståelse, likväl som ökat inflytande och inkludering, av personer med AST. Det både förebygger och motverkar diskriminering!

De fyra områdena är ömsesidigt beroende av varandra. Syftet är att de tillsammans ska bidra till ett tillgängligt och jämlikt samhälle, oavsett funktionsförmåga. CIVIS har genom sitt angreppssätt och förhållningssätt påvisat i praktisk handling hur individ- och grupp-anpassat stöd och struktur kan utformas och genomföras för att bidra till just det. Deltagarna i projektet har utvecklats, och en rätt stor del av dem så passa mycket att de nu tagit steget in i studier eller en anställning. Vi kan därför konstatera att projektet blivit en viktig komponent inom det aktuella programområdet, och det har dessutom lämnat viktiga bidragit till realiseringen av programmålet!